

JOSIP LAPAJNE:

Na planine!

ej, da ste videli našega Julčka kot hribolazca! Otvorjen z nahrbtnikom in s krepko gorjačo v roki se je postavil na sredino ceste in z žarečimi očmi gledal tja na visoki Grintavec, ki mu je znal oče o njem toliko lepega in zanimivega povedati. Vsak dan je videl svojega očeta ozirati se na zasnežene vrhove divjih velikanov, ki s severa ponosno oklepajo naše zelene Cerklje na Gorenjskem in jih varujejo vseh prehudih vremenskih nezdod.

In kolikokrat so očeta kot učitelja premotile gorske skupine, da je sredi pouka vzkliknil: „Kako ste krasne, ve planine!“

In danes, danes je vzkipela tudi v Julčku iskra očetove strasti: „Tudi jaz grem z njim! Saj mi je bil obljubil, da me vzame s seboj, če bom dobro napredoval. Zamudil nisem niti enega šolskega dne, zato naj mi bo v plačilo vsaj en dan planinskega veselja!“

Kako se mu zdi vse veselo. Še materine solze je tolmačil kot znak veselja in ni umel svaril in lepih naukov skrbne mamice: „Pa če padeš v prepad, če se odtrga skala, če pride nevihta, če se prehladiš; ah, pazi, pazi!“

Počil je bič, psiček je veselo zacvilil, družba je zaukala, mamica je otrnila solze, zamahnila z robcem, in že smo dirjali proti Češnjevku.

Ponosno so se ozirali na nas naši vršaci, ko smo hiteli mimo Velesovega, ki se s svojim bivšim samostanskim poslopjem stiska tesno v nedrije Štefanjskega predgorja.

Kako malenkostne se zde danes Julčku gorske vasice z belimi cerkvicami, ki tako prijazno gledajo tam od Sv. Ambroža, Štefanje gore, Možjance, Sv. Jakoba, Sv. Lovrenca.

Mi gremo na Grintavec! Kaj ste ve, krtine! Prijazna je pot preko Olševka, odkoder nam znašajo pomladi črešnje, rdeče, bele in črne, ki jih Julček tako rad zoblje.

Pa kaj danes črešnje! Mi gremo na planine! In hajdi naprej! Ob Kokri nas že pričakuje družba iz Predvora. Peza na vozu se dokaj zviša, in konji zahržejo — ne baš prav zadovoljno. Znano jim je, da bo pot odslej vedno bolj napeta, časih kar pretežavna. Hudo je pač, če je gospodar hribolazec!

Ko ti izginejo izpred oči krasni predvorski gosposki dvorci in starodavne graščine, se mogočni Storžič in zelena Zaplata prezirljivo ozreta

za nami, češ: „Kaj smo vam zakrivili, da greste mimo nas? Vam li ne ugajajo naša rebra, naše mnogobrojne divje koze?“

„Pa drugič! Julček je še premajhen za vas. Res, da je Grintavec višji, toda pleča njegova so nekam pripravnejša od vajinih,“ odgovarjamo.

Divje ropoče Kokra pod nami, ogromne so skale, ki so se prišle hladit v mrzlo vodo z visokih, od solnca razbeljenih pečin.

In za vsako skalo, vsako deblo v vodi je moral naš Julček najti mesta, kjer je prvotno ždelo. In ta zrak! Kako se napno prsi, kako tuka! sopejo v tej krasni soteski!

To je tedaj ona dolina, ki sem čul o njej, da so jo Angleži proglasili za eno najlepših na svetu.

Radoveden gleda Povšnar za nami, videč družbo mladih turistov. „Boste že še prišli, ko se vam izprazniijo želodci,“ si misli možakar in odide v svojo krčmo tik kokrške cerkve.

Pri Leskovcu obstanemo. Konji v hlev, skrbna naročila gospodarju, mi pa hajdi v goro!

Kraj žage zapazi Julček prvo rdeče znamenje — markacijo. Kar vzletel bi v breg, da ga ne zadržuje očetova roka.

„Počakaj, hribolašek! To stezo so zgradili Nemci, poiščemo drugo pot, zakaj ta je prestrma in zaide sivolasemu Grebenu skoro do grla.“

Slovensko Planinsko Društvo (krajšanica SPD) si je znalo poiskati udobnejšega, prelaza. Le idimo še nekaj minut po cesti!

Razžaljena Storžič in Zaplata se divje in porogljivo ozirata preko svojih razdrapanih hrbtov na našo mešano družbo, ki se je vsak čas večala.

Na svojem lahkem vozičku je cerkljanski mesar pripeljal kar vse naše cerkljansko starešinstvo in g. učitelja Albrehta. Tam od Kranja je pridirjal voz g. dr. Šemrova, starega prijatelja podgorskih učiteljev. Kar je preostalo nam, je pobral on, in bilo nas je hipoma za malo procesijo. Pri prvem mostiču krenemo na desno, obrnivši hrbite Karavankam, nekoliko korakov, in že smo na območju Kamniških ali Savinjskih planin.

Pa kje je Julček? Glej ga ptiča! Pod mostom tiči in bega v vodi krasne postrvi. Pa vsaka nagajivost ima kazen za petami. Nahrbtnik ima vendar nekaj teže. Če se pripogneš, ti zleze na glavo, ravnotežje se premakne nad vodno gladino, en trenutek, in radovedni turistek bi cmokal po vodi, da ni Bog vsadil ob bregu grmičja, ki se podenj skrivajo urne ribice pred poredneži in snedenci.

„Nate bo treba res jako paziti,“ reče čestitljiva gospa, ki je prišla tam z daljnjega Dunaja.

Smuk! In že koraka najmlajši na čelu vsej družbi. Zmagoslavno se ozira po ostalih, ki se jim že odpirajo mehovi, da bi kovač ob njih zadovoljno žaril napol ugaslo oglje.

„Sedaj pa le počasi poleg mene, sicer te pošljem z Zoranom domov ali pa te pustim na prvi kmetiji. Pravi turist gre zmerno, če le mogoče molče, da preveč ne trpe pljuča. Sopi samo skozi nosnice, sicer ti bo začelo primanjkovati zraka!“ ga uči oče.

Mož sluša. Pot se vije preko lepe planinice, obdane s krasnim smrekovim gozdovjem, ki se po njem preganjajo nežne srnice in tudi kak zajček, ki pa ni več podoben našemu poljskemu. Sneg leži v teh pokrajinah domalega tričetr tleta. Da se more planinski zajček bolje skrivati pred svojimi preganjalci, ga je dobri Bog pomazal z belo barvo, kar naš Julček dobro ve, saj mu je oče lovec in znaša domov raznovrstno divjino s polja, iz gozda ali s planin. Oh, kolikokrat se je že vendar mamica kregala nad njim, ko pride domov ves umazan, premočen, okrvavljen, razcapan, premražen, lačen, žejen in bogsigavedi kakšen še. No, pa ni nič hudega, boji se le za njegovo zdravje. Kdo naj pa strahuje take paglavčke kakor so naši Cerkljančki?

Oče Petrovec se peča tam v Cerkljah z lesno trgovino. To bi uganil vsakdo. Ne vidi ničesar drugega ko lepe smreke. „Mhm, mhm, to je pa velika vrednost, mhm! Bogat je pa ta Suhadolnik, mhm, bogat, da, mhm! To bi se dalo danes spraviti v denar, mhm! Vidiš, Julček, taka-le smreka ima 14 col (28 cm), pa ti je vredna danes do 400 K. Mhm!“ Pri-pogne se k Julčku in ga z ostro obritim licem popraska po obrazu. „No, no, Julček, čvrst fantek si, mhm! Kaj praviš, koliko je vreden ta-le gozd?“ — „Precej,“ odvrne mali turistek in že je pri Gvantcu, ki opazuje čredo Suhadolnikovih ovac. „Dobro je koštrunovo meso,“ si misli Julček in se mu ponudi za mešetarja pri kupčiji. „Mama vsaj ne bo vedno premišljala, kaj naj spacka iz moke, Gvantcu pa itak redka žival zaide pod nož.“

Oče župan, ki nas sicer obklada z raznovrstnimi ukazi in naredbami, je dobrodušno opazoval gibanje okolo sebe. Gospod Albreht tudi ne zamudi prilike. Brž je zvaljena cigaretk, saj dobro ve, da v breg gredoč kadi le tisti, ki brezmiselno tišči v smrt.

Rabili smo 1 uro do Suhadolnika. Tu vam je gospodarskih poslopij za celo vas. V hiši imajo sobo tako veliko, da mora biti strop v sredini podprt z močnim stebrom.

Kupčija je gotova: 10 ovac po 200 K. Velja, in dlan tleskne ob dlan. Seveda mora isto ponoviti tudi naš Julček:

Bog daj srečo,
kravo rdečo,
belega pajsja
v Kranj potrbajsa...

In dlan tleskne ob Zoranovo dlan koncem vsake vrstice.

Okolo poslopij se razprostira lepo polje. Ječmen, ki smo ga tam doli že davno zmlatili, tu šele rumeni, rž je dobro odcvetla, pšenica pa je še popolnoma zelena. Naš Julček je sicer dober kmet, toda to mu vendar ne gre v glavo, da gorski mráz tako zadržuje vsako rast.

Ko se nekoliko odpočijemo, nas zanese pot skozi širne gozdove — dobro uro hodá — na Suhadolnikovo planino, kjer vam kar mrgoli goveje živine.

„Bodite previdni!“ se oglasi g. predvorski nadučitelj, ki je podpiral svojo kot mak žarečo ženo. „Če je vmes kak bik, utegnemo imeti še neprilike. Večkrat je že kak turist po ure dolgo čepel v smreki, dočim je razjarjena žival bila in rila z rogovi pod drevesom.“

Svarilo je bilo treba upoštevati, zato smo se za grmičjem splazili mimo črede, bik pa nas je od daleč zaničljivo opazoval. Julčku se je vse to zdelo jako smešno, saj je navajen krav. Kolikokrat jih je moral gnati na pašo, če ni bilo pastirja doma. „Krona ti ne pade z glave,“ je dejal oče, mati pa je zamolklo godrnjala, saj je vedela za Julčkove muhe. Dolgčas preganja na paši, da se ti obesi kravi na rep ali pa se ji splazi za vrat. Opetovano ga je že katera prevrnila preko glave in ne prav nežno položila na zemljo.

Kar dospemo na konec sveta. Pred nami visoka navpična stena, ki se ti zdi na prvi pogled popolnoma nepristopna, na levi oprsje grbave Kočne, rebra slokega Grintavca, na desni divje stene očaka Grebena. Kam sedaj? Vsi stoje obupani v divni soteski.

In glej! Julček ti je že iztaknil markacijo, ki nas vodi na stezico, vklesano v strmo skalno steno. Ker je ob njej pritrjena žica, je vsaka nevarnost izključena.

Najmlajši je prvi vrhu stene. Zoran je takoj za njim. In kako se nam rogata paglavca na mukapolnem plazenju! Nam samim bi še ne delala strmina preglavic, le ženske, ženske, te ne morejo naprej. Olševski gospod nadučitelj vleče svojo ženo za roke, predvorski jo potiska od zadaj, Petrovec miži in si ne upa gledati v globočino, Gvantec ga draži, naj si z robcem zaveže oči, župan se dobrovoljno smehlja, tam doli se daje gospod doktor z neko žensko, kot bi imel najhujšo pravdo pred sodnijo, vse že lije z njega; gospod Luka si otira nekrvavi pot, olševska in kokriška gospodični skakljata po strmini ko dve srnici, Julčkov oče pomaga pavsod, kjer je sila največja. Pol ure — in že smo vrh pečine ob razpadli Frišaufovi koči. Razposajeno vriskanje se izvije iz naših prsi, saj smo že v planinskem rajju. Pod skalo smo zapustili zadnje ostanke drevja, samo nizke travice se še izgubljajo med kamenjem in ustvarjajo drugo Suhadolnikovo planino, ono, ki preživlja le ovce in kože.

Še pol ure po skalnem rebro — in pred nami se pokaže mična plninska hišica, žal, da nemška. Gospodinja, trda Kokrčanka, zna nemško, hvala Bogu, samo poslušati, zato nas kot Slovence najprijazneje pozdravi.

Tu imaš postrežbe nad svoje pričakovanje. Čaja, kave, mesnin itd. v izobilju. Naravno, da smo si postregli kar najbolje. Po okrepčilu so se odprle glasilke, in pozno v noč je slovenska pesem motila „nemško“ spanje hišnih gospodarjev in odmevala od slovenskih gorskih pečin.

Grintavec je jako muhast in neutrudnemu ravnincu prav rad zagrne z meglenim pajčelanom ono, kar si želi ogledati.

Tako tudi danes. Sredi noči se prične koča zibati, ker jo privzdiguje zamolklo grmenje tam z vrha od koroške strani. Še malo, in bučanje se ti izpremeni v grozno neurje. Grom, blisk, tresk, odmev — to ti je nekaj kar najveličastnejšega. Kaplje, ki se tej igri pridružijo, oledene, in šibanje vam je tako, kakršno pričakujemo od sodnega dne.

Toda vse to nas ne moti. Utrujeni poležemo na mehka ležišča, gospe v svoji sobi, mi se stisnemo v posebnem oddelku; za one, ki še preostanejo, je pa zgoraj skupno ležišče.

Zjutraj ob 6. uri smo na nogah. Naš Julček si je takoj ogledal vso okolico. Sam je doznal, da stoji koča na gorskem hrbtu, ki je sličen kakemu sedlu. Grebenov vrat se tu spusti v ostro ravnico, ki se takoj zopet dvigne proti Grintavčevi glavi, spredaj vidimo Kokrško, zadaj pa Bistriško dolino. Preko vsega se danes pode sive megle.

Vendar: Bog se nas usmili. Megle se začno izgublјati, in to nas oljunači, da brž použijemo nekaj gorkega in se odpravimo na pot. Nahrbtniki ostanejo tu, s seboj vzamemo le sveže perilo in ogrinjalke. Zgoraj je mrzlo.

Dobro zaznamovana stezica nas vodi tјainsem preko globokih kotanj, skal, snežišč k cilju. Pot ni težka, ne strma, še manj pa nevarna; dostopna je vsakemu otroku, kar se ti dozdeva neumlјivo, če gledaš ostri vrh tam iz daljave.

Tјainsem se začuje od robate, skoro nedostopne Kočne zamolklo ropotanje kamenja. Izprožila ga je čreda divjih koza, ki se preganja v mnogobrojni množini po skalnih vrhovih, ali pa nagle vremenske izpremembe odluščijo strme skalne izrastke, ki z velikim hruščem podirajo pred seboj vse, kar se jim stavi v brán, in kot zemeljski usadi pribobne v dolino, na zimo pa neprestano ropočejo snežni plazovi. „Ko sem prvič čul to čudno ropotanje, ki se je pred njim treslo vse skalovje, sem menil, da se nam bliža nevihta,“ tako sem razkladal radovednemu Julčku, ki posluša vse to z največjim zanimanjem.

Po dveh urah sedimo Grintavcu na glavi. Ponosno se razkorači naš desetletni hribolašček na 2559 metrov visoki škrbini. Ob divni planinski krasoti za hip onemi, tem jačje pa nato zavriskne in zapoje „Na planin'cah,“ in vsa ostala družba mu glasno pojoč pritrjuje, da „na planin'cah lušno je...“

Kdor ima zmisla do prirodne lepote, naj poleti tusem! Že samo gorska skupina, ki je nanizana kot jagode na rožnem vencu, te odškoduje za ves trud.

Žalostno se hoče opravičiti Skuta, ki je ljubljanskemu učitelju gospodu Petriču pogoltnila v ledeno razpoko ljubljenega sina, tam poleg se ti roga grda Turška glava, k sebi te vabi zavaljena Štruca, tudi Rinka ni manj prikupljiva, z robate Brane se rob spušča v Kamniško sedlo, ki se takoj zopet dvigne v ostro Planjavo, tam v daljavi dviga svoj ostri vrh štajerska Ojstrica... Za teboj se razgrinja krasna Gorenjska ravan z vsemi prijaznimi vasicami, a v daljavi — daleč, daleč opaziš našo prestolico Ljubljano z vsem njenim gričevjem. Ponosno te ogleduje stari očak Triglav in izza njega čuješ zamolklo bobnenje laških topov, ki grabežljivo iztezajo umazane kremplje po naših krasnih planinah. Vse to naj bi bilo vaše? Ne, nikdar! Pomembno se spogledamo, kar nas je bilo vojakov, in tožno nam je.

„Glej knjigo!“ se oglasi Julček, ki je v prirojeni radovednosti opazil železno skrinjico, vklesano v skalo.

„Naše prokletstvo!“ se razsrdim in treščim knjigo ob gorska tla. „Zopet dokaz sramote! Na naših planinah pa se ti šopirijo usiljivi Nemci! Izrabljajoč našo gostoljubnost, se nam vrinejo kot gospodarji prav povsod in še tu pod ljubim božjim očesom nimamo miru pred njimi.“

„Saj je še ena!“ vzklikne Julček in privleče iz druge skrinjice enako knjigo. Bila je od SPD.

Še en pogled na severno stran, tja na tožni Korotan — in zopet smo trpkih misli. Zakaj?

V knjigo vpišemo svoja imena. Našel nas boš po datumu z dne 14. avgusta 1918.

Tako one dni! Ista družba, malo skrčena, je bila po našem preporodu ena med prvimi na Kokrškem sedlu. Stali smo ob oplenjeni koči. Ponosno je dvigal Grintavec svoj greben, ko sem ga v daljšem govoru pozdravil kot našega, samo našega, in ponižno se je upognil — vsaj zdelo se mi je tako — ko je prvič odmevala od njegovih pečin „Bože pravde...“

